

Targosz, Karolina

Sprawozdanie z pobytu stypendialnego

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 14/1, 222-224

1969

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wzroście zaludnienia, w rozrastaniu się objętości informacji, w dziedzinie produkcji energii, w zanieczyszczaniu powietrza, wód itd. Jeżeli zawczasu nie zanalizujemy tego rodzaju sytuacji, nie potrafimy w porę sformułować niezbędnych dla planowania społecznego zaleceń.

A. A. Zworykin (Moskwa) zaproponował wykorzystanie w badaniach nad zagadnieniami współczesnej rewolucji naukowo-technicznej nowoczesnej metody, której istota jest następująca: Jeżeli badania obejmują pewną grupę zjawisk, która odpowiada określonym prawidłowościom (zmiana jednego czynnika modelu powoduje zmianę innych, model stanowi element bardziej ogólnego modelu lub grupy modeli, możliwe jest przewidywanie zmian modelu jako całości oraz sądzenie o wirtualnych zmianach na podstawie warunków stawianych logicznej konstrukcji modelu), taki model rozpatruje się dalej jako struktura — jako układ statystyczny, cybernetyczny itp. Takie struktury-układy pozwalają na prognozowanie poszczególnych aspektów rewolucji naukowo-technicznej.

G. D. Danilin (Moskwa) proponował opracowanie klasyfikatora informacji, który zawierałby wykaz tematów w tej logicznej kolejności, w której przewiduje się rozwój współczesnej rewolucji naukowo-technicznej. Klasyfikator ten należałoby rozesłać do wszystkich bibliotek i zakładów naukowych oraz indywidualnie do badaczy z prośbą o posługiwanie się nim w informacji naukowej.

Większość obecnych na obradach stwierdziła, że podany w *Materiałach* projekt terminologii jest w zupełności zadowalający, wymaga jednak uzupełnień i sprecyzowań. Wpłynęło wiele tego rodzaju propozycji, (dotyczą one w szczególności podstawowych pojęć: techniki (nauki), które — jak zapowiedział przewodniczący obradom S. W. Szuchardin (Moskwa) — zostaną uwzględnione w toku opracowania ostatecznego słownika terminologicznego zagadnień współczesnej rewolucji naukowo-technicznej.

Zalecenia przyjęte przez naradę postulują m.in. utworzenie koordynacyjnej rady naukowej dla badań nad rewolucją naukowo-techniczną i podjęcie przez Instytut Historii Przyrodznawstwa i Techniki AN ZSRR inicjatywy powołania tej rady; do czasu zaś utworzenia rady koordynacja ześrodkować się powinna w Sekcji Historii Współczesnej Rewolucji Naukowo-Technicznej Radzieckiego Narodowego Zjednoczenia Historyków Przyrodznawstwa i Techniki.

Nina Stoskowa

Francja

SPRAWOZDANIE Z POBYTU STYPENDIALNEGO

W okresie półrocznym, od kwietnia do września 1968 r. włącznie, przebywałam na stypendium École Pratique des Hautes Études we Francji. Wyjazd mój miał na celu przeprowadzenie poszukiwań źródłowych do tematu *Mecenat naukowy dworu królewskiego w Polsce w dobie panowania Ludwiki Marii Gonzagi i Jana Kazimierza Wazy*.

Prace nad tym tematem rozpoczęłam w Polsce i kontynuowałam już od paru lat. Ze względu na francuskie pochodzenie Ludwiki Marii i żywe stosunki kulturalne, w ślad za politycznymi związanymi między Polską i Francją za jej pośrednictwem, jak również ze względu na końcowy etap życia Jana Kazimierza spędzony we Francji — przeszukanie i wykorzystanie zbiorów francuskich stało się od dawna konieczne do pełnego zebrania materiału źródłowego i zamknięcia badań. Pobyt we Francji i zaznajomienie się ze zbiorami, głównie paryskimi, w pełni potwierdziły posiadane wcześniej informacje co do bogactwa znajdujących się w nich źródeł, a nawet przekroczyły moje nadzieje i oczekiwania.

Podstawowym miejscem pracy była Bibliothéque Nationale w Paryżu, gdzie mogłam dysponować wieloma brakującymi w bibliotekach krajowych opracowaniami, tak starszymi, jak i nowymi, dotyczącymi XVII w. i jego kultury oraz interesujących mnie postaci związanych z Ludwiką Marią i jej dworem. W zbiorach starodruków tej biblioteki znalazłam publikacje francuskich uczonych z kręgu dworu warszawskiego (A. Courrade, J. C. de la Courvée, W. Davidson, C. de Tende i in.), zwłaszcza sprzed ich przybycia do Polski, pozwalające lepiej poznać całość ich działalności naukowej i profil intelektualny. Z działu starodruków wykorzystywałam również liczne publikacje paryskich znajomych królowej polskiej, często jej samej dedykowane (M. de Marolles).

W dziale rękopisów Bibliothéque Nationale przejrzałam ogromny zespół korespondencji czołowego astronoma paryskiego J. Boulliauda, wydobywając z niej listy ilustrujące jego kontakty z Polakami i pobyt w Polsce w 1661 r. oraz część jego korespondencji z P. Des Noyerssem z lat 1680—1692. Przejrzałam też wiele innych rękopisów, m.in. — idąc za wskazówką prof. R. Tatona — odszukałam rysunek przedstawiający „latającego smoka”, zapewne identycznego ze sławną machiną do latania pomysłu T. L. Burattiniego.

W Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych w Paryżu zaznajomiłam się z korespondencją Des Noyersa z Boulliaudem z lat wcześniejszych (1660—1673). Zespół ten, wraz ze wspomnianą częścią z Bibliothéque Nationale oraz fragmentem wydanym już drukiem (z lat 1655—1660), stanowi podstawowe źródło poznania życia naukowego na dworze warszawskim i roli, jaką w nim odegrał autor listów — przyboczny sekretarz Ludwiki Marii. W Archiwum przejrzałam ponadto część korespondencji o charakterze politycznym, głównie ambasadorów i rezydentów francuskich w Polsce, przynoszącą od czasu do czasu wskazówki, ważne dla spraw kultury umysłowej Polski i jej związków ze światem intelektualnym Francji.

W Bibliotece Obserwatorium w Paryżu przejrzałam oryginały korespondencji J. Heweliusza, wybierając z niej interesujące mnie pozycje — listy gdańskiego astronoma do i od uczonych warszawskich i francuskich. W Archives Nationales przebadalam archiwum Jana Kazimierza, zawierające sporo korespondencji i dokumentów, zwłaszcza z ostatnich lat życia króla spędzonych we Francji. Parę ciekawych rękopisów odnalazłam w Bibliothéque Mazarine (traktat moralny w duchu jansenistycznym, przygotowujący Ludwikę Marię do roli królowej) i w Bibliotece Polskiej (książka lekarsko-kosmetyczna powstała na dworze Ludwiki Marii).

Z archiwów pozaparyskich przejrzałam zbiory Musée Condé w Chantilly, gdzie znalazła się część spuścizny po Des Noyersie (rękopisy astrologiczne) i gdzie w zbiorach korespondencji Wielkiego Kondeusza i jego agentów duże zespoły odnoszą się do spraw polskich.

Dzięki uprzejmej pomocy prof. Tatona uzyskałam ponadto wgląd do przygotowywanej do edycji korespondencji Des Noyersa z lat 1646—1648 z uczonymi paryskimi (M. Mersenne, P. Roberval) z Archiwum Państwowego w Wiedniu (zbiory Hohendorfa). Ze swej strony dostarczyłam prof. Tatonowi notatek do spraw polskich poruszanych w tej korespondencji, które zostaną wykorzystane przy jej publikacji. Praca nad tą korespondencją i komentarzem do niej wypełniła mi drugą połowę maja i początki czerwca, gdy moje zaplanowane badania były długi czas uniemożliwione wskutek zamknięcia wszystkich bibliotek i archiwów. Problematykę mecenatu Ludwiki Marii stanowiącego tło dla wspomnianej korespondencji, przedstawiłam na jednym z seminariów prof. Tatona w Ośrodku Badań nad Historią Nauki i Techniki.

W lipcu przez trzy tygodnie przebywałam w Tours, uczestnicząc w XI Międzynarodowym Stażu Studiów Humanistycznych, poświęconym problematyce renesansu,

manieryzmu i baroku w kulturze czasów nowożytnych, zorganizowanym w Ośrodku Wyższych Studiów nad Odrodzeniem pod dyrekcją prof. P. Mesnarda.

W sierpniu wzięłam udział w XII Międzynarodowym Kongresie Historii Nauki w Paryżu, na którym przedstawiłam w zarysie problematykę mecenatu Ludwika Marii Gonzagi i powiązań polsko-francuskich w dziedzinie nauki w XVII w.

Karolina Targosz

Rumunia

REKOPIS Z SIBIU

W poprzednim numerze „Kwartalnika” znalazła się informacja o interesującym XVI-wiecznym rękopisie przechowywanym w Sibiu w Rumunii oraz o pracach nad nim prowadzonych przez inż. D. Todericiu¹.

W październiku 1968 r., dzięki uprzejmości D. Todericiu, miałem możliwość prze-studiowania części dotyczącej rakiet w owym rękopisie, który znajduje się od roku w Archiwum Państwowym w Bukareszcie. Część ta obejmuje 52 strony księgi oprawionej w skórę (wymiary 16 × 21 cm, ss. 450). Stan rękopisu jest bardzo dobry, wielokolorowe rysunki o żywych, ostrych barwach są przejrzyste i dobrze zachowane. Rysunki, które po przerysowaniu znalazły się w dziele J. Schmidlapa z 1561 r.², oznaczone są krzyżykiem. W rękopisie znajdują się liczne karty nie zapisane, zapewne pozostawione dla przewidywanych uzupełnień. Praca robi wrażenie dzieła nie dokończonego.

Interesującą ciekawostką jest rysunek, który nazwać można projektem statku kosmicznego o napędzie raketowym: Haas umieścił tu na szczycie rakiety drewniany model małego domku.

Stwierdzenie, że na przeszło wiek przed *Artis magnae artilleriae* K. Siemienowicza znano już rakiet wielostopniowe, stabilizatory lotu typu delta itp., nie umniejsza znaczenia Siemienowicza, jako autora wyczerpującego traktatu o rakietach, który oddziaływał przez prawie dwa stulecia na pokolenia konstruktorów i specjalistów raketowych w całej Europie³, a m.in. i w Siedmiogrodzie, czego dowody znalazł także inż. Todericiu*.

Janusz Thor

¹ Por.: M. Subotowicz, *K. Haas (1529—1569) — V Biringuccio (1540) — J. Schmidlap (1561) — K. Siemienowicz (1650)* [...]. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, nr 4/1968; w artykule tym wymieniono 3 prace D. Todericiu o rękopisie z Sibiu.

² Por. tamże rycinę 3.

³ Por.: J. Thor, *Tłumaczenia „Artis magnae artilleriae” K. Siemienowicza*. „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki”, nr 1/1968.

* W jednym z następnych numerów „Kwartalnik” wydrukuję polski przekład artykułu D. Todericiu, napisanego na prośbę redakcji „Kwartalnika”. (Przypis redakcji).